ARCHIEFJES

V

FAMILIESOUVENIRS

3 - Gerarda's schoolschriftjes

ARCHIEFJES

Marc VANDAELE

FAMILIESOUVENIRS 3 – Gerarda CASTRYCKs Schriftjes

De school vormde voor Gerarda een belangrijk hoofdstuk in haar leven. Dikwijls heeft ze verteld hoe verschillende leerjaren in één klaslokaal onderricht kregen en de leraar of lerares een aangepast programma had voor ieder jaar. Dat is ook de reden waarom we op die foto Gerarda zien (bovenaan midden) met haar zus Ida (derde van links, met strik in het haar), hoewel Ida twee jaar jonger was.

Dat ze steeds haar schoolschriftjes heeft bewaard, verbaasde ons niet want ze was fier op het onderwijs dat ze in die kleine dorpsschool van Proven gekregen had. Het is bij het doornemen van die schriftjes dat ik volop beseft heb dat het onderwijsniveau in die tijd zeker niet te onderschatten viel. We nemen zo'n **'schrijfboek'** *(zoals het vroeger werd genoemd)* eventjes door …

Cahier de Brouillon appartenant à Gerarda Castryck, met aan de achterzijde, de tafels van vermenigvuldiging : 2 fois 1 font 2…

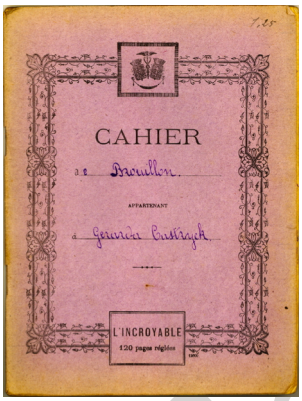

Het is een schriftje van *'L'Incroyable'* met 120 bladzijden gelijnd (réglées). De aanvangdatum is 11 december 1918, d.w.z. één maand na de Wapenstilstand. Een periode dus waarin een eind werd gesteld aan de gedwongen noodorganisatie wegens oorlogsomstandigheden en het nieuwe naoorlogse leven kon beginnen. Gerarda is 13 jaar en 5 maanden. De godvruchtigheid manifesteert zich reeds vanaf de eerste regels : Tout pour Jésus par Mari**a** (!). Opvallend is dat de nadruk ligt op handel, taal en wellevendheid, met af en toe een vleugje geschiedenis en aardrijkskunde. 'Handel' omvatte kennis van de meest gangbare documenten en het opstellen ervan + 'rekenen'. De eerste bladzijde is al volledig gewijd aan 'handelsbriefjes' en de bijhorende opgave liegt er niet om. :

I. Opstellen. Mijnheer C. Goethals, die U verleden jaar artikelen geleverd heeft, verzoekt U dringend uwe schuld te betalen.

1/ Stel dit briefje op. Daartoe gaat gij 2000 fr. leenen bij Mr V. Delanoye, eigenaar te Poperinghe voor 3 j. mits 3,5 % 's jaars.

2/ Maak die schuldbekentenis – Gij betaalt uwe schuld.

3/ Maak den kwijtbrief der betaling – Na 2 j. bet. gij 1500 fr terug.

4/ Maak den kwijtbrief dier som met int. – Na 3 j. geeft gij het overige

5/ Maak den kwijtbrief op slot van rekening.

ARCHIEFJES

Het briefje wordt inderdaad opgesteld, in een stijl die we nog konden terugvinden in de boekjes 'Handelscorrespondentie' van de jaren 50. De andere opgaven worden eveneens keurig uitgevoerd.

Wat betreft het taalonderricht, daar lag natuurlijk het accent op het Nederlands en zeker het Frans dat - in die tijd - de niet te missen toegangspoort was tot succes in het toekomstige beroepsleven. Zelf heb ik meer dan veertig jaar de Franse taal onderwezen bij de Frères en in het Vormingsinstituut en het is maar later - na haar overlijden - dat ik eigenlijk die schriftjes heb doorgenomen. Verrast was ik over het schier foutloze Nederlands en Frans dat zij hanteerde. Het Frans dat ze in Proven geleerd had, is haar dan ook te pas gekomen bij het solliciteren naar de plaats van winkeljuffer in de 'sjieke' kruidenierswinkel van **Jules Yperman**, in de Zuidzandstraat te Brugge. Tijdens de oorlog had ze ook wat Engels geleerd en met fierheid zong ze de bekendste Engelse soldatenliederen uit die oorlogsjaren.

Uitermate interessant is de Franse les die zich op de keerzijde van de omslag bevindt. Het gaat over *Contraires*, met tegengestelden waarbij adjectief en substantief gecombineerd zijn : *ange pur ⇔ démon impur*. Wat gedacht van *empire gouverné ⇔ royaume république* en *loi juste ⇔ république injuste* waarbij *'république'* enigszins geassocieerd wordt met *wanorde* en *onrechtvaardigheid*. Wat gedacht van *apôtre zêlé ⇔ juif poltron, inactif* ?

De 'beleefdheid' en 'godvruchtigheid' die we terugvinden in die schriftjes doen ons - mensen van de 21ste eeuw - wel even glimlachen en we hebben een goeie portie verbeelding nodig om ons de tijdsgeest van die periode voor te stellen. De Kerk heeft na de **Groote Oorlog** haar invloed niet verloren. Iedereen heeft kunnen vaststellen dat het hoofdzakelijk kristelijke naties zijn die elkaar hebben uitgemoord hoewel ze zich beriepen op dezelfde God. Ze zijn op heel verschillende wijze uit de oorlog gekomen. Blijkbaar had de Schepper aan de meest deugdzamen de overwinning geschonken want er verrezen in het landschap van de geallieerde naties overal monumenten en kapellen op als dank voor de bekomen overwinning. De "Gott mit uns!" scheen niet gewerkt te hebben.

Beleefdheid –

Houding – *1/ Men moet de teenen een weinig buitenwaarts zetten.*
2/ Aan de weerdigste personen de beste plaats of leuning aanbieden.
3/ Op een trap moet men op de teenen gaan.

Zittende - *4/ Men mag de voeten niet geheel onder den stoel steken.*
5/ Men mag ook de voeten niet geheel voorwaarts uitsteken.
6/ Men mag op zijn stoel niet altijd weg en weder wikkelen.
7/ Het betaamt dat men op zijn stoel recht zit.

Staande – *8/ Men mag tegen geenen muur of meubelen staan.*

ARCHIEFJES

9/ Het betaamt niet dat men met eenen voet op eenen sport of eenen bank staat.
10/ Men moet op zijne twee voeten staan.
11/ Men mag voor meisjes niet den eenen voet veel vooruit zetten bij den anderen.

Sprekende – *12/ Men mag als men spreekt, of iemand aanspreekt, aan zijne kleederen of aan kleine versierselen niet trekken.*
13/ Men mag van geene mismaaktheden spreken als dengene tegen wien men spreekt die mismaaktheden bezit.
14/ Men mag geen oude vertellingen ophalen, vernederende gebeurtenis herinneren, als die den aanspreker beschaamd maken.
15/ Men mag geene te hooge trotsche woorden gebruiken.
16/ Men moet zijn karakter beteugelen.
17/ Niet ruw en barsch antwoorden.

Telkens wordt aangeduid hoeveel punten te verdienen zijn …

Hierna komen enkele vragen betreffende de **Godsdienst.** vb. *Vraag 1 : Welke zijn de vruchten of voordeelen a/ van eene goede biecht b/ van eene weerdige communie ?* Er staat bij dat we de antwoorden vinden op blz. 6. *Ia/ Het vergeeft de zonden die na het doopsel gedaan zijn, het vergeeft de eeuwige pijn der hel en ten minste een deel der tijdelijke pijn …*

Vraagstukken … *Een oom laat bij zijn overlijden aan zijn 3 neven 51300 fr te verdeelen in evenredigheid met het aantal hunner kinderen …* Het type vraagstuk dat we reeds terugvinden in het schriftje uit de Van Caneghemkoffer … (Zie VAN CANEGHEM)

Dictée – *Si vous avez trouvé une amie vertueuse, chérissez-la, et accordez-lui votre confiance. Dieu, dont la bonté est si grande, gouverne toute la nature avec sagesse. Nul n'est entièrement satisfait de son sort. Quel triste spectacle que celui d'un fils ingrat! …*

***<u>Beleefdheid</u>* - In de kerk - …** *Gedurende het sermoen moeten wij aandachtig luisteren en niet slapen – in de kerk mag men niet spuwen, klappen, eten of stooten, men mag ook aan niemands kleederen trekken daar wij daardoor de andere te veel verstrooien, men mag ook niet te luid lezen, hoesten, niezen en snuiten, het betaamt ook dat men voorzichtig zijnen stoel draait en niet te lang blijven staan rondzien, men mag niet te vriendelijk zijn in de kerk en ook niet te veel goeden dag knikken. Wij moeten gaarne ouderlingen en gebrekkigen helpen hunnen stoel dragen. Bied aan ouders en oversten het wijwater aan, wij moeten ook aan onze ouders eenen stoel aanbieden. Als men het H. Sacrament des autaars ontmoet, moet men eerbiedig nederknielen en een kort gebed doen.*

De regel daarna zitten de kinderen weer helemaal in de economische realiteit want het gaat over **Vraagstukken** *: Mijnheer Desaegher heeft aan uw vader hout gekocht voor 3500 fr …* Er moet een orderbriefje worden opgesteld, een wisselbrief … Er is sprake van *disconteeren …*

ARCHIEFJES

Volgend hoofdstuk is **Analyse Grammaticale**. Het vorig **dictée** wordt volledig uitgeplozen en het gaat over **sujet, complément direct, indirect, circonstanciel …** Niet te verwonderen dat ons moeder ons zo goed kon helpen wanneer we moeilijkheden hadden in **zins-, woord- of 'redekundige' ontleding.**

Vraagstuk : *Eene ha goed land kan 27 hl koolzaad voortbrengen …*

Verbuig in zinnen in de vier naamvallen : ***ellendige stal van Bethlehem**, oneindige goedheid, blijde kerstfeest.* Wat verder vinden we de oplossing …
vb. voor de genitief : de bewoners des ellendigen stals van B waren arm maar gelukkig.
vb. voor de datief : We zijn onze verlossing den ellendigen stal van B. verschuldigd

Conjugaison : *1/ Quand la guerre finit, les armées se retirent, le vainqueur se réjouit, les vaincus se découragent, les blessés se lamentent, les soldats rentrent dans leurs foyers, la paix renaît, les arts et l'industrie refleurissent, tout le monde revit et jouit.*
De opgave is ***: <u>Conjuguez</u> ce modèle au passé défini** (passé simple), **passé indéfini** (composé**), futur simple … subjonctif imparfait**.* En inderdaad ... ***Passé défini** : Quand la guerre finit, les armées se retirèrent, le vainqueur se réjouit, les vaincus se découragèrent, les blessés se lamentèrent, les soldats rentrèrent dans leurs foyers, la paix renaquit, les arts et l'industrie refleurirent, tout le monde revécut et jouit.*
*Wat verder vinden we de tekst in de **subjonctif imparfait : Il** fallait **que la guerre finît, que les armées se retirassent, que le vainqueur se réjouît, que les vaincus se découragèassent, que les blessés se lamentassent, que les soldats rentrassent dans leurs foyers, que la paix renaquît, que les arts et l'industrie refleurissent, que tout le monde revécût et jouît.***
Voor een 13-jarig meisje uit Proven …
Zelf herinner ik mij op de lagere school (begin jaren vijftig), de volgeschreven borden die we af te dreunen kregen met de vervoeging van de Franse werkwoorden (zonder subjonctif !).

Een nieuw hoofdstuk : **Effets** et **Causes**. In twee kolommen opgesteld : links, het **gevolg** ; rechts, de **oorzaak**. Er steken pareltjes in …
Le déluge universel => La démoralisation générale
Le bonheur ou la peine des parents => La bonne ou la mauvaise conduite de leurs enfants
*Les ruines d'un édifice => L'incendie**, le bombardement, les obus,** le tremblement de terre*
*Les désastres dans la Belgique => **La guerre.*** Ze wisten wat het betekende *: la guerre !*

Godsdienst : Bij wie vinden we de deugden en ondeugden terug ? Voorbeeld : <u>Rechtveerdigheid</u> : Salomon, David, Joseph. <u>Onkuischheid</u> : David Salomon, Sodoma en Gomorrha, Herodes …

Hierna **Dictaat** en **Spraakkundige Ontleding.**
Het leeren bevalt den luiaard niet. Wees omzichtig in de keus uwer vriendinnen en geef steeds den voorkeur aan de braafste. ... Dezelfde zinnen worden spraakkundig ontleed. Zò gaat het dan … **leeren** / N(ominatief) als ond.(erwerp) van bevalt – **luiaard** / D(atief) …

ARCHIEFJES

Aanteekeningsboek van het jaar 1918 – (p.18) Hier vinden we een voorbeeld van een ontvangsten-uitgavenboekje dat Gerarda later zal toepassen in haar eigen huishouding.

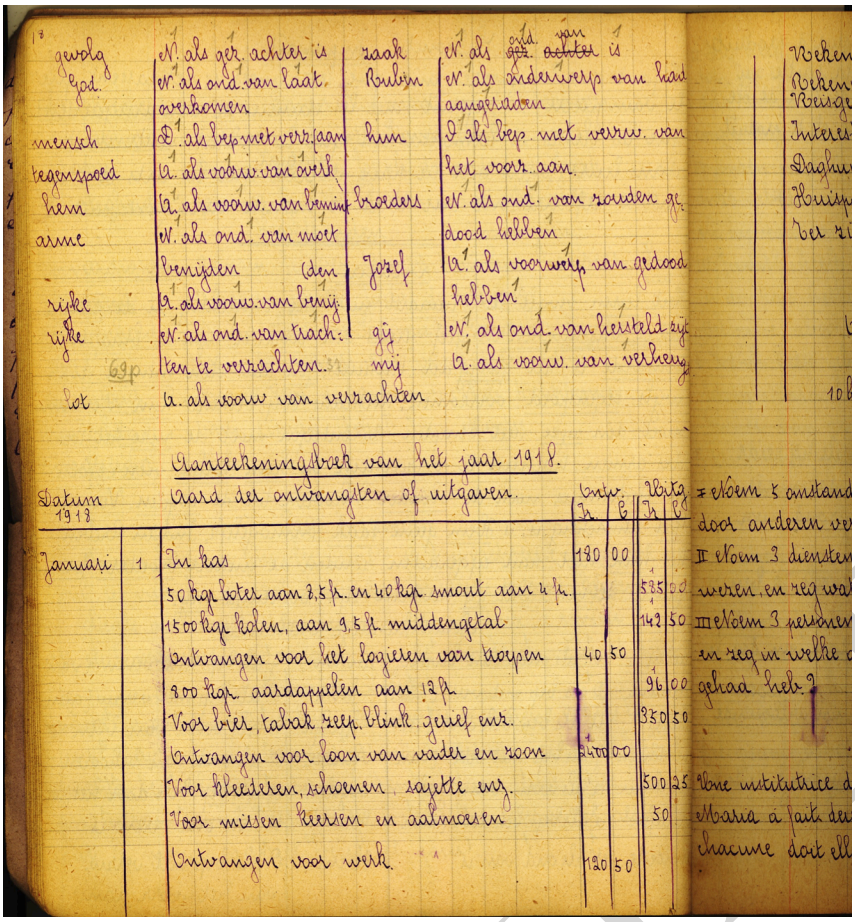

Alles wordt aangeduid en aan de rechterzijde bevinden zich de kolommen met **ontvangsten en uitgaven.**
Op 31 december 1918 wordt de uiteindelijke balans opgemaakt.

Voor **Godsdienst** zijn er weer drie vragen waarbij beroep wordt gedaan op het geheugen. Zelf heb ik in de jaren zeventig wat godsdienst moeten geven in vervanging van een collega. Ook toen nog leek de vraagstelling op die uit het schriftje. Nu (2013) is het nog nauwelijks denkbaar dat men het geheugen van jongeren met dergelijke zaken belast.
In de formulering ziet die genitief er wat zonderling uit : ten voordeele van hun naasten => *huns* naasten.
Zeg welk uitwerksel hun gebed gehad heb => **heeft.** Een foutje van onoplettendheid in Gerarda's schoolschrift. We zullen het *door de vingers zien* (!). (Ze noemde me soms *tête de linotte*)

Vraagstukken – Deze keer in het Frans opgesteld : *Une institutrice distribue 103 points entre ses quatre premières élèves. Maria a fait deux fautes, Gerarda 3, Julia 4 et Bertha 7. Combien chacune doit-elle avoir des bons points*?
We vinden ook de antwoorden op de gestelde vragen zowel in het vraagstuk als wat betreft de Godsdienst. Gerarda krijgt **28 bp (bons points).**

Heelwat energie wordt besteed aan de studie van **participe présent** en **adjectif verbal**. De voorbeelden zijn typisch voor de leerboekjes uit de jaren 1900 *: Nous avons vu, en entrant, votre mère cousant une robe, vos soeurs brodant des cols et les petits s'amusant avec des jeux plaisants. Voyez-vous ce coq superbe, portant avec fierté sa crête flottante et marchant à la tête de ses poules? …* Daarop aansluitend een **dictée** om te testen of iedereen het begrepen heeft. Het **tegenwoordig deelwoord** wordt tegenover de **Participe Présent** gesteld (als adjectif verbal), ter vergelijking : *De arend heeft een **doordringende** blik – L'aigle a un regard **perçant.** Mevrouw de Gravin was **glinsterend** van goud en gesteenten – Madame la comtesse était **ruisselante** d'or et de pierreries. De Bohemers vormen **omzwervende** benden – Les Bohémiens forment des tribus **errantes**.*

ARCHIEFJES

Dit soort teksten vond ik terug in de oude leerboekjes Frans en Vlaamsch die ik de loop der jaren verzameld had. Zò gezellig vond ik die lesjes, dat ik in de cursus Frans voor volwassenen, af en toe – als ontspanning – een halfuurtje inlaste, waar iedereen een kopietje kreeg van een of andere interessante bladzijde uit **Les Tableaux Delmas** (1905), of uit de lectuurboekjes van **I. Carré : Le Premier Livre de Lecture pour l'enseignement du français usuel aux indigènes de nos colonies, ainsi qu'aux élèves des contrées de la France … (1898).** Ondergedompeld worden in het talenonderwijs van de Belle Epoque …

Bladzijde 24 is volledig gewijd aan vraagstukken (Frans en Nederlands).

Op bladzijde 25 gaat het over **Burgerplichten** en ook over **Beleefdheid** in huis. De tekst maakt indruk : *Een goed burger … moet zijn vorst beminnen, 's lands instellingen verdedigen, de overheid eerbiedigen en zijne medeburgers achten … Hij zal 's lands onafhankelijkheid op prijs stellen en zich nooit onverschillig toonen voor de zaak des vaderlands; ja desnoods moet hij goed en leven opofferen voor dit heilig pand.*
Wat betreft de **Beleefdheid** in huis : *Groet 's morgens en 's avonds uwe ouders en vergeet ook niet den zegen te vragen. Bij het in- of uitgaan groet altijd de aanwezigen die in huis zijn … Het betaamt ook dat men aan zijne ouders altijd het beste geeft zooals: de beste plaats aan tafel, bij het vuur … en zwicht u wel van u over uwe ouders te schamen, maar wel nog meer van hen te mishandelen, bij voorbeeld als zij ruw, ongeleerd, slordig, arm of leelijk gekleed zijn maar bijzonderlijk niet als zij gebrekkig zijn …*

Nu wordt weer overgeschakeld naar de **Participe Présent et Adjectif verbal.**

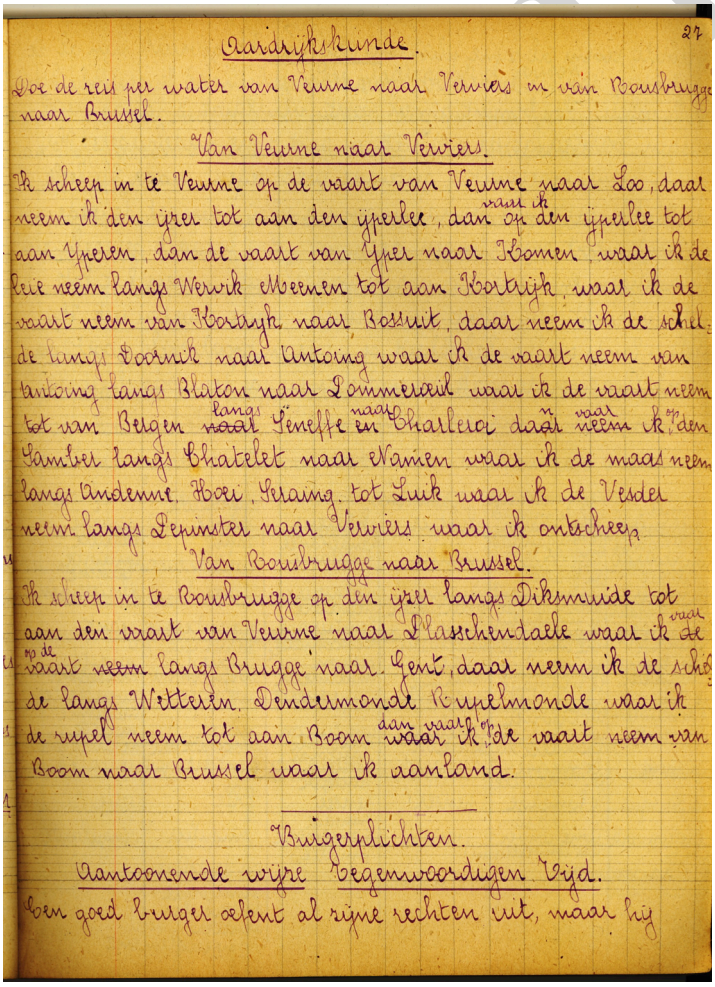
27

Aardrijkskunde.

Doe de reis per water van Veurne naar Verviers en van Rousbrugge naar Brussel.

Van Veurne naar Verviers.

Ik scheep in te Veurne op de vaart van Veurne naar Loo, daar neem ik den ijzer tot aan den ijperlee, dan vaar ik op den ijperlee tot aan Yperen, dan de vaart van Yper naar Komen, waar ik de leie neem langs Werwik Meenen tot aan Kortrijk, waar ik de vaart neem van Kortryk naar Bossuit, daar neem ik de schelde langs Doornik naar Antoing waar ik de vaart neem van Antoing langs Blaton naar Pommeroeil waar ik de vaart neem tot van Bergen langs Seneffe naar Charleroi daar vaar ik op den Samber langs Chatelet naar Namen waar ik de maas neem langs Andenne, Hoei, Seraing tot Luik waar ik de Vesder neem langs Pepinster naar Verviers waar ik ontscheep.

Van Rousbrugge naar Brussel.

Ik scheep in te Rousbrugge op den ijzer langs Diksmuide tot aan den vaart van Veurne naar Plasschendaele waar ik vaar op de vaart langs Brugge naar Gent, daar neem ik de schelde langs Wetteren, Dendermonde Rupelmonde waar ik de rupel neem tot aan Boom dan vaar ik op de vaart neem van Boom naar Brussel waar ik aanland.

Burgerplichten.

Aantoonende wijze Tegenwoordigen Tijd.

Een goed burger oefent al zijne rechten uit, maar hij

Op bladzijde 27 volgt een les **Aardrijkskunde** : de kennis van het aardrijk … en van de Belgische waterlopen. Praktischer kan niet ! *Doe de reis per water van Veurne naar Verviers en van Rousbrugge naar Brussel.*
Die bladzijde is de moeite waard afgedrukt te zien …

Daarna weer over **Burgerplichten** maar nu om iets te leren over de **Aantoonende Wijze** en de **Tegenwoordige Tijd.** Het hoofdstukje over **Burgerplichten** wordt nu gebruikt om er de werkwoorden uit te halen en te wijzen op de wijze (aantoonend = indicatif) en tijd (O.T.T. = indicatif présent).

Frans : verwante woorden. *Diriger => directeur, directrice, direction …*
De kennis van het **Oud-Testament** werd eveneens op de proef gesteld : *Noem uit het oud verbond iemand die een aan God gewijde plaats, zaak of persoon onteerde. Tegen welk gebod streed dit? Hoe noemt men die zonde?*
Antwoord :
- Balthazar die uit de heilige vaten dronk. Tegen het eerste gebod : heiligschenderij.
- Ozias die in den tempel wierook op den reukautaar brandde. Tegen het eerste gebod : heiligschenderij …

Beleefdheid jegens grootouders, broeders en zusters, jegens bloedverwanten, jegens dienstboden, jegens vreemden … (blz. 30) Wat betreft **jegens broeders en zusters** … => *Aan kleinere dan zich, moet men het goede voorbeeld geven en hen **leeren leren (?)**. Men moet ook vermijden van te twisten, hen ook geene spotnamen geven …*

Thème 35 – *La sainte Vierge Marie est notre protectrice à l'heure de la mort …*

Blz. 32 - **Participes Passés** – *Les récompenses accordées au mérite ne doivent jamais être le prix de l'intrigue …*
en **Remplacez tu par vous et je par nous –** *Quels regrets pour toi quand n'ayant pas travaillé, tu dus retourner le mains vides auprès de ta mère …*

Er wordt opnieuw 'gereisd per water' op **blz. 33** … *Van Veurne naar Roeselare, van Leuven naar Namen, van Durbuy naar Diest.*
Van Veurne naar Roeselare.
*Ik scheep in te Veurne, op de vaart van Veurne naar Loo, waar ik den Yzer neem tot aan de **Yperlee** waar ik op vaar tot aan Yperen, dan neem ik de vaart van Yper naar Komen …*
Ze moeten zich zeker gebaseerd hebben op de scheepvaart van vòòr de oorlog, want die bevaarbaarheid van de **'Yperlee'** zal wel te wensen hebben overgelaten, begin 1919.

Vraagstukken, analyse grammaticale, participe passé volgen elkaar op.

Op blz. 36 is er weer een **Dictee** (Nl.) dat als basis zal dienen voor een oefening **spraakkundige ontleding. Ouderliefde –** *Het kind is de gedurige bekommering van vader en moeder, het groeit op, gekoesterd door ouderliefde, als de plant door den zonneschijn. De moeder vergeet zich zelve en denkt slechts aan haar kroost. Tot elk offer is zij bereid, dat haar lievelingswensch bevredigt; met zelfopoffering is zij begaafd, om te verwijderen wat zijner gezondheid schaadt. De vader, voorbeeld van ijver en matigheid, zwoegt en slooft zich af ten bate zijner nakomelingschap; doch, pijnlijke arbeid en duizend slapeloze nachten acht hij eene kleinigheid, als hij daardoor hun welzijn verzekert. (Gerarda heeft 2 fouten en behaalt 28 op 30 !!)*

Het Frans **dictée** op blz. 39 dateert van **Proven, le 12-2-19.** Het gaat over **Les champignons.** *Une bonne mère avait envoyé dans la forêt sa fille Catherine pour y chercher des champignons* … De slechte zien er mooi uit, de goede zien er minder mooi uit.

ARCHIEFJES

Moraal van het verhaal : *Il en est de même dans le monde, mon enfant; il y a des vertus modestes qui sont souvent méconnues, et des défauts recouverts d'un brillant vernis qui trompe les sots.*

Een les over **Homonymes** *: mère – mer – maire …* en over **Contraires** *: travail assidu – repos momentané, douleur terrestre – joie céleste …*

Beleefdheid in de school (blz. 41) : *… immers het is in de school dat wij alles leeren om later treffelijke menschen te zijn, door de wereld te geraken en alzo hiernamaals eeuwig gelukkig te zijn … De onderwijzers en –ressen zijn de plaatsvervangers en helpers onzer ouders … Onthoudt wel van U gram te toonen als zij U bekijven of verbeteren …*

Op blz.46 prijkt het gedicht van Maria Doolaeghe : **Een kinderoffer.**

Beleefdheid ten opzichte van priesters en schoolopzieners : … *beziet ze nooit nieuwsgierig en lacht niet als zij u aardig schijnen of als zij andere manieren hebben …(blz. 47)*

Verbuigingen : vb. de eerlijke dienstmeid (blz. 48)

Nom. - De eerlijke dienstmeid wordt overal gezocht en geprezen.
Acc. - Iedereen mag de eerlijke dienstmeid betrouwen.
Gen. - Het loon der eerlijke dienstmeid wordt zorgvuldig aan haar ouders gegeven.
Dat. - Ik gaf der eerlijke dienstmeid eenen nuttigen boek.

Op bladzijden 50 en 51 : **Faites suivre le nom d'un participe passé …**
*des leçons **apprises** – du pain **moisi** – des ennemis **battus** …*
Trouvez le part. prés., passé, un ou plusieurs noms de :
Ecrire, écrit, écrivant, l'écrit, l'écriture, l'écrivain, l'écriteau
Donnez la définition des mots suivants :

***linceul** = toile dans laquelle on enveloppe les morts*
***phare** = tour surmonté d'un fanal qu'on établit le long des côtes pour éclairer les navigateurs pendant la nuit*

Dictaat blz. 52 – *Toen Judas Jezus verraadde, vluchtten al de apostelen weg. De soldaten sleurden dan den Zaligmaker naar de rechters. Ach! hoeveel heeft Jezus dien nacht geleden! De soldaten geeselden en versmaadden Hem: de Joden **bespotteden** en belaadden Hem met zijn kruis, en boven op den Calvarieberg, hechtten de beulen Hem aan het kruishout …*

Le **Participe Passé suivi d'un infinitif** - Hier heb ik toch wel eventjes opgekeken want de **participe passé suivi d'un infinitif** was materie die ik veel later onder de loep genomen heb, vooral in Le Bon Usage de Monsieur GREVISSE. Het zou de moeite lonen een dergelijk dictee te laten maken in een **Franse** school, door leerlingen 17 jaar … We zouden verbaasd zijn. Hetzelfde geldt trouwens voor de –t, -d, -dt in een school met Nederlandstalig onderwijs.

ARCHIEFJES

Een vertalingsoefening : **Traduction.**
Schoone kleine bloempjes, ik heb u geplant, ik heb u zien ontluiken. We hebben de aardbeziën geëten die we zien plukken hadden. Deze bomen die we hadden zien planten, wij hebben ze zien sterven …

Belles petites fleurs, je vous ai plantées, je vous ai vues (vous) épanouir. Nous avons mangé les fraises que nous avions vu cueillir. Ces arbres que nous avions vu planter, nous les avons vus mourir …

Pygmalion at slechts de spijzen welke hij had zien bereiden, of die hij zelf bereid had.

Pygmalion mangeait seulement les mets qu'il avait vu préparer, ou qu'il avait préparés lui-même.

Wat gedacht van volgend **vraagstuk** : blz. 54

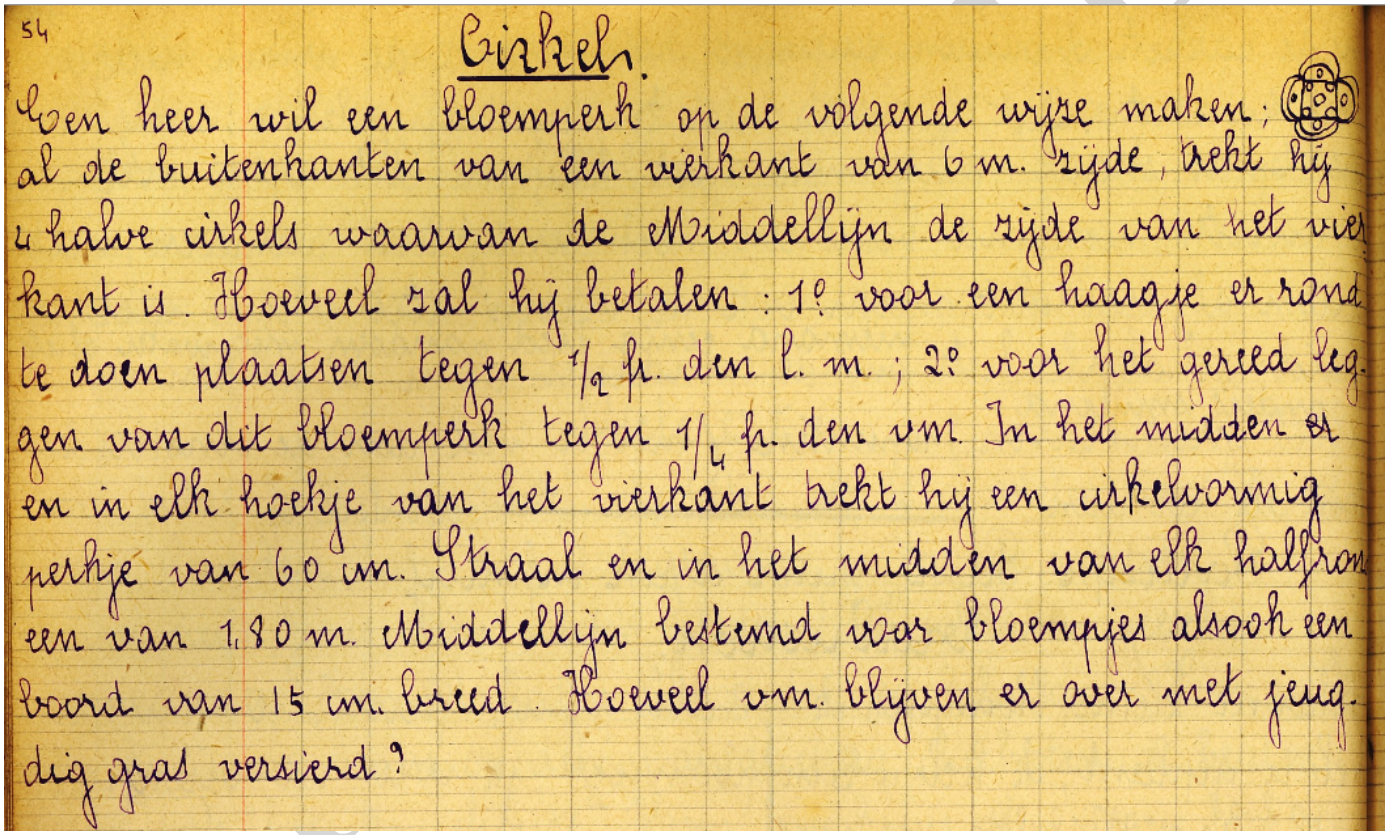
54

Cirkels.

Een heer wil een bloemperk op de volgende wijze maken; al de buitenkanten van een vierkant van 6 m. zijde, trekt hij 4 halve cirkels waarvan de Middellijn de zijde van het vierkant is. Hoeveel zal hij betalen : 1° voor een haagje er rond te doen plaatsen tegen 1/2 fr. den l. m. ; 2° voor het gereed leggen van dit bloemperk tegen 1/4 fr. den vm. In het midden er en in elk hoekje van het vierkant trekt hij een cirkelvormig perkje van 60 cm. Straal en in het midden van elk halfron een van 1,80 m. Middellijn bestemd voor bloempjes alsook een boord van 15 cm. breed. Hoeveel vm. blijven er over met jeugdig gras versierd ?

De vervoeging van Franse werkwoorden mag ook niet ontbreken : **Conjugaison** op blz. 55 en volgende, aangevuld met nog wat **Beleefdheid** op straat. **Imparfait du subjonctif** + **Passé du subjonctif** :
Que j'obéisse, que je me mortifiasse, que je me vainquisse moi-même, que j'en reçusse ma récompense /
Que j'aie obéi, que je me sois mortifié, que je me sois vaincu moi-même, que j'en aie reçu ma récompense.

Hierna wat **beleefdheid** op straat …
Groet eerbiedig een geestelijk, wereldlijk of hooggeplaatst persoon, zelfs als ge ze niet kent. … In tegenwoordigheid van eene groote volksmenigte mag men niet doorboren om al voren

te geraken … Men mag niemand beschaamd maken met hen op een punt fix te bezien … Als gij voor iemand boodschappen gedaan hebt, blijft niet staan ankeren (!) om iets te krijgen …

Op blz. 63, onschuldige **Thème** n° 36 *: La doctrine chrétienne est supérieure à toutes les sciences de la terre …*

Blz. 64, iets over **Borgtocht** :
*Ik, ondergeteekende Hendrik Top, landbouwer te Proven, verklaar bij dezen borg te zijn voor den Heer Edward Lorie, winkelier in deze gemeente, tot de som van honderd frank, om de pacht te betalen van de twee gemeten **disch**grond door hem gepacht den twaalfden dezer op de eigendommen van de gemeente Proven.*
Deze borgtocht zal geldig zijn, voor zooveel de Heer Edward Lorie de gepachte dischgrond niet zou betalen.
Proven den tienden april negentien honderd negentien
*Hendrik **Top** **(een welbekende naam in Proven !)***

Conjugaison komt weer aan bod, gevolgd door **Vragen** (van godsdienstige aard). Sommige antwoorden zouden hedentendage de wenkbrauwen doen fronsen : *Waarin is de beste gelijkenis der H. Drievuldigheid te vinden? In onze ziel die één is in wezen en drievuldig in krachten te weten het verstand, de wil en het geheugen. Wat gevoelen moet de onbegrijpelijkheid der H. Drievuldigheid in ons verwekken? Een vurig verlangen om God aanschijn aan aanschijn te aanschouwen en hem te zien gelijk hij is. …*

Proven, le 28 Avril 1919 (blz. 68) **Politesse à table** : *Ne restez pas trop loin de la table mais ne vous asseyez pas trop proche aussi … p. 72 - Ne prenez qu'une beurrée (= tartine) à la fois, versez le lait prudemment, ne soufflez pas sur les mets … Si vous devez passer quelque chose à une personne plus éloignée, demandez permission à votre voisin. S'il est plus digne que vous (!), portez-le vous-même. (blz. 76 =>) Laissez tout d'abord se servir les autres …*
Het doet me denken aan het boekje "Leidsman in de BESCHAEFDE WERELD of Handboek der Wellevendheid, ingerigt tot een leesboek voor de jeugd. Uitgegeven door B. Landrien, Blauwe Steenkaei, Nr 60, te Brussel (1849) => blz. 17 : *Hoe men zich aen tafel gedurende de maeltyden moet gedragen - 3. Zet u niet te digt by of te verre van de tafel …*

Tussendoortje *: p. 72 - Coeur Sacré de Jésus, protégez la Belgique. Coeur Sacré de Jésus, j'ai confiance en vous.*

Transcrivez cette dictée à la 2e personne du pluriel et remplacez je par vous. p. 73
Sois la bienvenue, charmante hirondelle. Tu annonces le printemps …
Soyez les bienvenues, charmantes hirondelles. Vous annoncez le printemps …
Hetzelfde dictee wordt alweer gebruikt voor **Analyse Grammaticale** …

ARCHIEFJES

Godsdienst – *Geef eenige **synoniemen** der volgende woorden : geloof, heiligmakende gratie, hemel …*

geloof : christelijke lering, zalige wet, geboden Gods …
heiligmakende gratie : gratie Gods, bovennatuurlijk leven, genade Gods, …

Cherchez l'adjectif, l'adverbe, le substantif des verbes suivants (p. 75).

*lire : lisible, lisiblement, lecture, lecteur, leçon, **lectoir***. (gevonden in het Nouveau Dictionnaire Français-Hollandais et Hollandais-Français op internet : lezenaar => lutrin)
Opnieuw de **Participe Passé** in een **dictée**. De tekst is weer typisch voor die studieboekjes van het eind 19de / begin 20ste eeuw.
Pauvres petites hirondelles écloses au Printemps! Les plus jeunes, soutenues par leurs aînées, sont arrivées sous leur protection au terme du voyage, et, sur les plages éloignées où la Providence les a conduites par delà les mers, elles ont regretté le nid natal et ces premières joies que Dieu a mises à l'entrée de la vie. Mais de nouveau …
Aansluitend zijn er oefeningen i.v.m. **Analyse Grammaticale** en wordt alles gecatalogeerd. Eens te meer ben ik verbaasd wanneer Gerarda aanduidt dat **par delà** wordt aangeduid als *locution prépositive* en **de nouveau** als *locution adverbiale*. ***Ecloses** = participe passé, fém. plur. avec l'aux. être sous-entendu.*

Een dictee is opnieuw de basis om **Propositions (Samengestelde zinnen)** te bestuderen.
Si l'on voit en Suisse des montagnes qui sont couvertes de neige, on y voit aussi des paysages qui ravissent. Nous sommes convaincus que Jésus-Christ demeure réellement sur nos autels, et nous avons si peu de respect quand nous sommes en sa divine présence. Si nous sommes contents du bon Dieu, Il sera content de nous si nous accomplissons sa sainte volonté. Il fera …

Si l'on voit en Suisse des montagnes	*proposition complétive circonstancielle*
qui sont couvertes de neige	*proposition complétive déterminative*
on y voit aussi des paysages	*proposition principale*
qui ravissent.	*proposition complétive déterminative*
Si nous sommes contents du bon Dieu,	*proposition complétive circonstancielle* /
Il sera content de nous.	*proposition principale.*

Dezelfde zinnen komen opnieuw voor in de **Analyse Grammaticale.**

Si = *conjonction*
nous = *pronom pers.1 pers. masc. plur. sujet de sommes contents …*

Nog een portie **Beleefdheid aan tafel** in het Nederlands …
Drink nooit de soep of het vleessap uit, dop het niet uit en giet ze ook in uw lepel niet …
… als het fruit niet eetbaar is, laat het liggen in uw telloor. Geef nooit de helft van uwen appel of uwe peer aan een ander, maar als men het U aanbiedt, weiger het niet. De keerstjes (? = pitten) neem ze met uwen duim en de eerste vingers uit den mond en leg ze in uwe telloor.

Weer een beetje **Participe Passé** als **dictée …** *On ne doit jamais regretter la peine qu'a **coûtée** une bonne action. Que d'entreprises n'a-t-on pas **vu** commencer et qui n'ont pas été*

ARCHIEFJES

*conduites à leur terme. Les écolières que nous avons **vues** travailler avec ardeur, ont été récompensées…*

We keren terug naar de ***schuldbrief, kwijtbrief, orderbriefje, wisselbrief*** … (blz. 87) Het grappige van de oefening is dat iemand *een wisselbrief trekt op Gerarda's vader, te betalen aan den heer VANDAELE*. Gerarda had er natuurlijk geen flauw vermoeden van dat die naam nog een belangrijke betekenis zou krijgen in haar leven …

Proven 16-6-19 blz. 93 **(Gerarda** is bijna 14 jaar**) Dictaat : Zonsopgang –** *Dezen morgen, heel vroeg, ging ik met vader wandelen langs het bosch. Alles rustte nog in de natuur; en toch hoe prachtig was het heelal ... Alles herleefde en achtte zich gelukkig. Wij ook offerden onzen Schepper ziel en lichaam, hert en zinnen, terwijl eene dankbare bede steeg tot Hem, die zijnen schepselen het aangename en het nuttige goedjonstig mededeelt. O Heer, almachtige God, gij zijt mijn Schepper, ik loof en gebenedijd U.*

Aardrijkskunde blz. 94**:** *Duid aan van West-Vlaanderen en van Brabant : 1° de grenzen 2° de hoofdstad 3° de hoofdstad van hun bisdom 4° de rechterlijke en bestuurlijke verdeelingen 5° de grote rechtbanken 6° de vruchtbaarheid en algemene nijverheid 7° de merkwaardigheden 8° de landbouwkundige grond- en landstreken.*
Voor West-Vlaanderen wordt o.a. aangeduid dat er een Assisenhof is te Brugge, dat er geen Beroeps- en geen Verbrekingshof is. Merkwaardigheden te Brugge *: O.-L.-Vrouwkerk, de kapel van het Heilig Bloed en het gerechtshof.* (Hier is Gerarda de naam **Oostende** vergeten te vermelden, want de tekst gaat verder …) *Daar stierf onze welbeminde koningin Maria Louiza in 1850 ; schoon strand, veel bezochte baden.*

Geschiedenis blz. 91 en verder op blz. 96 : **Belgische Geschiedenis.**
I/ Met wie is België achtereenvolgens vereenigd geweest na het huis van Burgondië? Noem 1 vorst uit elk tijdvak en noem 1 der voornaamste daden van zijne regeering?
II/ Wie is Filip de Schoone, Requesens, Isabella, Maria-Theresia, Filips II, Leopold van Saksen Coburg Gotha?
III/ Geef de oorzaak der omwentelingen ...
De antwoorden volgen in het Frans …
I/ 1 – Avec les Autrichiens : Charles Quint, il remporta une brillante victoire et rendit la liberté à 20.000 esclaves chrétiens.
2 – Avec les Espagnols : Philippe II, il eut à combattre le roi de France, qui attaqua la Belgique. Pendant le temps qu'il a gouverné, la révolution désastreuse du XVI siècle a eu lieu.
3 – Avec les Autrichiens : Marie-Thérèse, par elle le commerce, l'agriculture, l'industrie ont fleuri, et elle a répandu partout l'instruction publique.
4 – Avec les Français : Napoléon Bonaparte, il a perdu la bataille de Waterloo, et fut envoyé à l'île de Sainte-Hélène où il s'éteignit le 5 mai 1821.
5 – Avec les Hollandais : Guillaume I – Pendant le temps qu'il a gouverné, la révolution de 1830 a eu lieu.
II/ Philippe le Beau = fils de Maximilien d'Autriche et père de Charles Quint

ARCHIEFJES

Requesens = gouverneur de Philippe II
Marie-Thérèse = fille unique de Charles VI
Philippe II = fils de Charles Quint
*Léopold de Saxe-Cobourg-Gotha : 1er roi des Belges après l'indépendance **b**elge.*

*III/ - La cause de la révolution du XVI siècle => **le** caractère de Philippe II …*

Op blz. 98 staat een luguber **Dictée** : *A l'heure de la mort, quand vos yeux abattus et brisés ne pourront plus voir, quand vos lèvres desséchées, apesanties et comme paralysées ne seront plus capables de parler, quand vos mains raides et engourdies ne pourront plus bouger, rappelez-vous, chrétiens, que vous serez jugés de toutes vos actions accomplies durant votre vie terrestre par Celui qui vous a créés*. Gerarda heeft erbij geschreven dat ze 2 fouten had.

Nog wat **Analyse Grammaticale** en een zware opgave voor **Godsdienst** : Zoek in den catechismus alles wat er gezegd wordt van de ziel. Het antwoord beslaat anderhalve bladzijde.

Hierop volgt de reinigingsprocedure voor slaapkamers : **Reinigen van eene slaapkamer**.

1/ De bedden en de andere meubels een weinig van den kant wegtrekken.
2/ De spinnewebben wegnemen.
3/ De matras op eenige stoelen leggen en goed uitborstelen en alsook de ressortbak goed zuiveren en het ledikant zuiveren ……

Blz. 101 – Alweer **Beleefdheid aan tafel** : *… men vermijdt te rap of te traag te drinken, ook moet men neerkijken binst men drinkt en niet altijd wijd en zijdsch … niet spreken binst gij het glas in de hand hebt.*

Een **Dictée** en de **Vertaling** ervan op blz. 102 en 103. Daarop volgt de ontleding van die tekst : **Compléments / Rededeelen**.

<u>Dictée</u> : C'est à la bonté de Dieu, et au soin de nos parents que nous sommes redevables de tout. …
<u>Vertaling</u> : Het is aan de goedheid van God en aan de zorg van onze ouders, dat wij alles verschuldigd zijn …
<u>Compléments</u> : C' = sujet de 'est' / bonté = c. ind. de est …
<u>Rededeelen</u> : Het = pers. voornaamw. / goedheid = afgetr.(afgetrokken = abstract) naamw. …

Blz. 105 : **Beleefdheid aan tafel –** *Wanneer gij verzocht zijt het vleesch te snijden, doet dit zindelijk en tegen draad, zonder zagen of het stuk te schenden. Men tracht de schellen eene gelijke dikte te geven, dan schikt men ze op eene telloor met eene vork erbij en men tracht de schoonste stukken van boven te leggen. Voor vis gebruikt men geen mes maar men scheidt het met een lepel. … Zwicht u als gij aan tafel van eene begraving zijt daar luide te lachen of u geestig te toonen, zwicht u van te vezelen of heimelijk te lachen …*

ARCHIEFJES

Na een oefening waarbij **samengestelde naamwoorden** moeten gemaakt worden *(avant-bras / sous-préfet / après-midi ...),* een **vraagstuk** moet worden opgelost en opnieuw **Compléments / Rededeelen** moeten worden aangeduid, is er weer een hoofdstuk **Beleefdheid,** eerst in het **spel** (blz. 108), dan in de **samenspraak** (blz. 111).
De beste oefening waarin men de aard der personen kan kennen is het spel. Degene die slecht opgevoed is, laat bij het spel dikwijls onbetamelijkheden, onbeschoftheden en beleedigende woorden enz. ontsnappen ... Vermijd van te stampen met den voet of te buischen op tafel ...
Een jongeling of jonge dochter moet in een gezelschap veel luisteren en weinig spreken. ... In gezelschap moet men met onze geburen spreken maar ook niet altijd met dezelfde ...

Dictée waarin heelwat goede raad steekt (blz. 112) : *Les âmes nobles gagnent toujours à être connues. Les meilleurs fruits sont ceux qui ont été becquetés par les oiseaux, et piqués par les insectes.* Weer een oefening op het correct schrijven van de ***participe passé***.

Het **dictee** *Zonsondergang* wordt vertaald op blz. 114. *Ce matin, de bonne heure, je m'allais promener avec mon père le long du bois.* Vreemd, die vorm *je m'allais promener,* waar men nu steeds zou schrijven *j'allais me promener ...*

We bereiken stilaan het einde van Gerarda's schrift …

Oefening op les **noms composés** *: een kolombijntje = un oiseau-mouche / een ransel = un havre-sac / een dwaallichtje = un feu-follet / een glimworm = un ver-luisant / een kustbewaker = un garde-côte / een vliegenklap = un tue-mouches / een tandenkoter = un cure-dents ……*

Vervoeging *: Indicatif Présent – Imparfait – Passé défini (nu passé simple) ...*

Vocabulaire **: Cherchez autant de périphrases possibles pour exprimer "mourir".**
Mourir, trépasser, compter parmi les défunts, cesser de vivre, dormir de son dernier sommeil, embarquer pour l'autre patrie, rendre l'esprit, tomber mort, expirer, décéder, partir pour le ciel, rendre son âme à Dieu, paraître devant son juge ...

Nog wat **Beleefdheid in de samenspraak** (blz. 120) : *Wanneer gij uw gevoelen te kennen geeft, doe dit met bedaardheid, zonder oploopendheid ...*

Daarna staat *: Fini le 12 Août 1919*

Als kers op de taart, nog wat **Aardrijkskunde** ...
Een schip zeilt van Odessa naar Arkhangel langs de kusten van het vasteland. Noem de landen, zeeën, zeeëngten, golven, landengten, kapen, schiereilanden en eilanden die het achtervolgens zal voorbijvaren of in het zicht hebben ...
Een sierlijke krul eronder, maar het antwoord staat er niet bij …

ARCHIEFJES

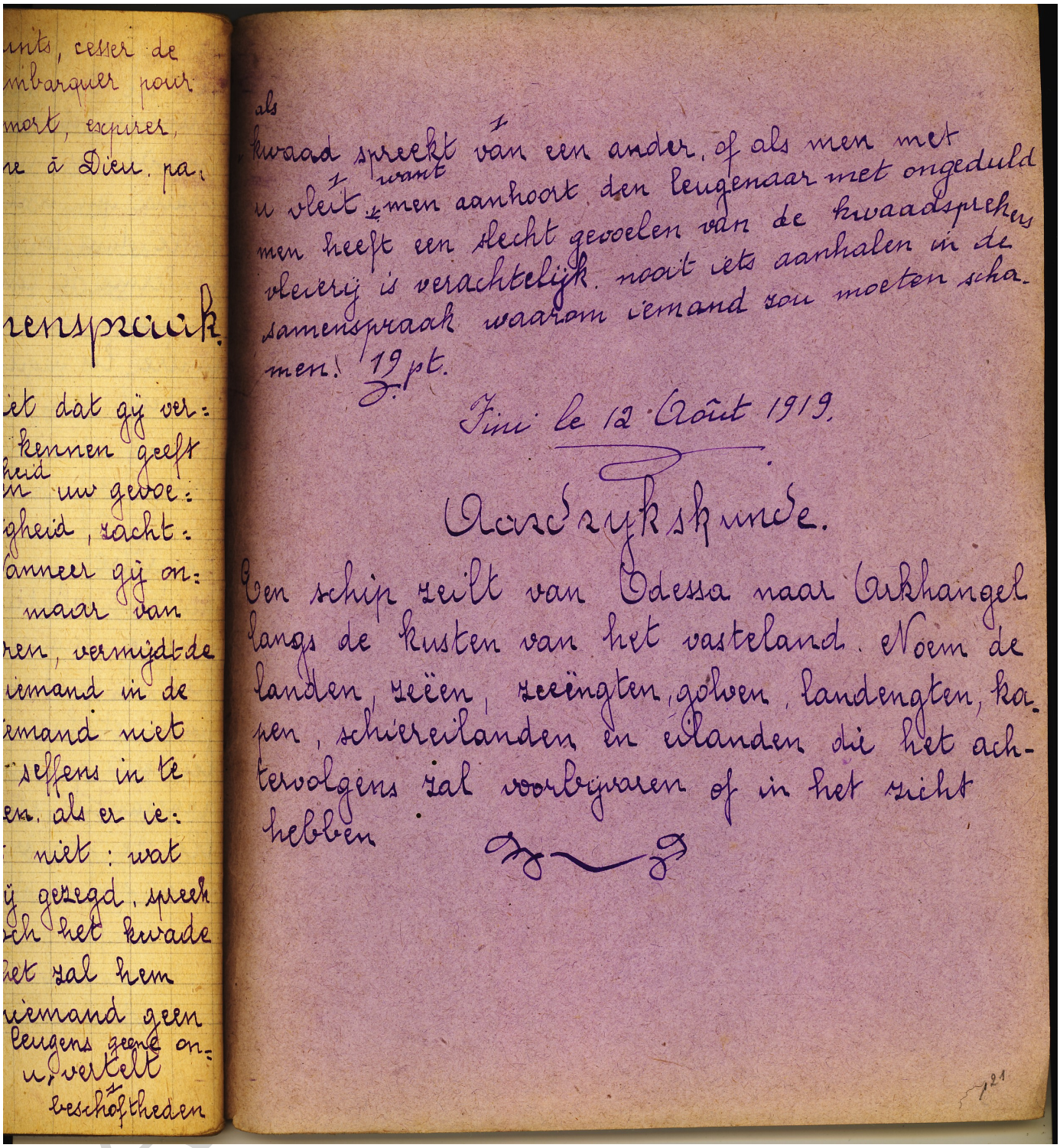

unts, cesser de
mbarquer pour
mort, expirer,
re à Dieu. pa.

renspraak.

iet dat gij ver=
kennen geeft
heid
in uw gedoe=
gheid, zacht=
anneer gij on=
maar van
ren, vermijdde
iemand in de
emand niet
selfens in te
en. als er ie=
niet: wat
ij gezegd, spreek
ch het kwade
het zal hem
iemand geen
leugens zeggen on=
u vertelt
beschoftheden

als
kwaad spreekt van een ander, of als men met
u vleit, want men aanhoort den leugenaar met ongeduld
men heeft een slecht gevoelen van de kwaadsprekers
vleierij is verachtelijk. nooit iets aanhalen in de
samenspraak waarom iemand zou moeten scha=
men! 19 pt.

Fini le 12 Août 1919.

Aardrykskunde.

Een schip zeilt van Odessa naar Arkhangel
langs de kusten van het vasteland. Noem de
landen, zeeën, zeeëngten, golven, landengten, ka=
pen, schiereilanden en eilanden die het ach=
tervolgens zal voorbijvaren of in het zicht
hebben.

Gerarda's schriftjes heb ik – spijtig genoeg - te laat ontdekt. Wat een geluk dat ze zo goed bewaard gebleven zijn. Ze blijven een ontroerende getuigenis van het onderwijs in een nederige dorpsschool, kort na de eerste wereldbrand.

M.V. 1913

©